

## **İstanbul Rumların Evrensel Federasyonunun (İREF)**

### **Bilgi Üniversitesinde Yapılacak Sanal Mahkemeye Görüş Sunuşu (28/11/2015)**

#### **1. Tarihi Giriş**

İstanbul Rum Toplumunu Lozan Antlaşmasının (24 Temmuz 1923) hükümlerine göre Türkiye Yunanistan nüfus mübadeleden istisna edilmiş ve aynı antlaşmanın Müslüman olmayan azınlıkların haklarının korunmasını içeren 37-45 maddelerinde öngörülen şartlar altında yaşaması öngörülmüştü. Azınlıklar olarak Rum, Ermeni ve Yahudi toplumlari aynı antlaşma ile tanımlanmıştı.

Ancak Lozan Antlaşmasının azınlıkların korunması hükümleri esasında ilk baştan beri uygulanmamıştır. Konumuz olan 6-7 Eylül 1955 kitlesel saldırı olayı tarihinden evvel, Müslüman olmayan azınlıkların uğramış oldukları haklarının ihlallerin en önemlileri söylemek gerekirse, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Rum okullarına müdahaleler- Rum okullarındaki 160 öğretmenin azledilerek 1923-25 döneminde, işten çıkarılması.
- Türkiye, Lozan görüşmelerinde (10 Ocak 1923), Ekümenik Patrikhanenin İstanbul'da kalmasını kabul etmesine rağmen, Patrikhane'ye karşı bir çok engeller ve sınırlamalar koymuştur. Bu konudaki azınlık karşıtı politikalar 30 Ocak 1925 günü Patrik 6nci Konstantin'in bir trene bindirilerek sınır dışı edilmesine kadar varmıştır.
- Devrin T.C. Hükümeti aynı zamanda kendisini Türk-Ortodoks Patriği ilan eden Eftim Karahisaridis – Erenerol'a destek vererek (Türk-Ortodoks Patrikhanesinin kuruluş izni Ankara hükümetinin ilk kararlarından biridir) Karaköy'de 1923-1965 döneminde zengin dört kiliseyi işgal etmesine izin verilmiş (bu haksızlık halen devam etmektedir) bu cemaatsiz organizasyon 80 yıl boyunca Ekümenik Patrikhane'ye karşı aktif saldırı aracı olarak kullanılmıştır.
- Osmanlı pasaportu ile İstanbul'dan ayrılan 40.000 Rum'un "firari" olarak tanımlayarak mallarına ve mülklerine el konulması. Devletin 23 Ağustos 1924'te malının başında bulunmayan ve bu tarihten önceki tarihlerde gayrimüslimlerce edinilmiş tüm malları müsadere etme hakkına sahip olduğu ilan edildi.
- Devlet ve yabancı şirketlerde çalışan bütün Rumların işlerinden zorla çıkarılmaları (1923-24). İstanbul Rum Edebiyat Cemiyetinin kapatılarak (1923) zengin arşivine ve kitaplarına el konulması. Aynı zamanda Heybeliada Rum Ticaret Yüksek Okulu ve Fransız-Elen Lisesi'nin kapatılması.
- Lozan antlaşması ile aile hukuk yetkilerine sahip olan Rum milli meclisinin baskı ile feshi (1926) ve üyelerinin tanınan azınlık haklarından vazgeçtiklerini açıklamaya zorlanmaları.
- İstanbul Barosuna kayıtlı Rum Avukatların ¾'ünün üyelikten çıkarılarak meslekten men edilmesi.
- Türkiye-Yunanistan iyi ilişkileri zirvede olmasına rağmen mübadeleden istisna olan 12.000 Yunan vatandaşı Rum'un 2007 numaralı Meslekler Kanunu (1932) vasıtası ile göç ettirilmesi.
- Çok sayıda Vakıf gayrimenkullerine el konulması(1936) ile tek müteveli ataması ile vakıf yönetimi seçimlerinin uzun süre iptali...

Ancak azınlıklar için en zor günler İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanmıştır. Devrin geçerli Teşkilat-i Esasiye (Anayasa 1924) temel hükümlerini ihlal eden bu iki uygulama Mayıs 1941 ve Ağustos 1944 tarihleri arasında yaşanmıştır.

(1) 1941 yılının Mayıs ayında, devrin tek parti hükümeti tarafından çıkarılan gizli bir kararname ile 18 - 45 yaşları arasında olan bütün (40.000 ) Gayrimüslim erkekler amele taburlarına sevk edilerek çok ağır şartlarda ve İstanbul'a gelme izini verilmeksizin, yol, hava alanı ve bina inşaatı gibi işlerde, çok zor koşullarda çalıştırılmıştır. Hatta zaman zaman özel inşaat firmalarına işçi olarak da kiralanmışlardır.Tarihte bu olay 20 kur'a Nafia Askerleri olarak bilinir. Bu icranın sebep ve düşünceleri hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak bu taburların terhisinin Savaşın yön değişimine rast gelmesi düşün-dürücüdür (Kasım 1942). Terhisin savaş Avrupasında olanlar ile alakalı olduğu gibi, ayrıca bir çok yoruma da açıktır. Yaşlı olanlar Trakya'daki çalışma kamplarında, daha genç olanlar ise iç ve doğu Anadolu bölgelerine gönderilerek angarya olarak toplama kamplarında çalıştırılmıştır. Ellerinde kazma kürekten başka bir şey olmayan bu askerlerin bu çalışma kamplarında kaç kişinin ağır koşullara dayanamayarak yada iş kazalarında can verdiği bilinmemektedir. Nafia askerlerinin önemli bir sayısı üçüncü kere askerlik yapmıştı (1nci Dünya Savaşında Amele Taburları ve Cumhuriyet döneminde askerlik hizmeti).

(2) TBMM, savaş ortamının Türkiye ekonomisinde yarattığı sorunları sebep göstererek (karaborsacılık, ihtikar... gibi) 11 Kasım 1942 tarihinde meclis oturumunda hazır bulunan 350 milletvekilinin 349 nun oy birliğiyle onayladığı bir yasa ile, tüm vatandaşlara uygulanacak olağanüstü bir vergi kabul edilmiştir (verginin oranı Müslümanlara varlıklarının ortalama % 4.94 iken, Rumlardan varlıklarının % 156'sı oranında vergi alınmıştır). Vergi adı altındaki bu uygulama Gayrimüslimler için bir ekonomik faciadan başka bir şey değildi ve Gayrimüslimlerin ekonomik olarak tüketilmesine yönelik olarak uygulanmıştır. Vergiyi uygulayan İstanbul Defterdarı Faik Ökte, 1952 yılında vicdan azabı neticesinde yayınladığı VARLIK VERGİSİ FACİASI başlığını verdiği kitabında gerçekleri kamuoyuna açıklar. Tek partinin mahalli önde gelenlerince, Gayrimüslimlerin itiraz hakkı olmadan ne kadar vergi ödemesi gerektiğini, tamamen subjektif (buna gazez veya kötü niyet demek gerekir) kriterlere dayanarak ödeme gücünün çok üstünde bir astronomik miktar olarak saptanmıştır. Verginin 10 gün zarfında ödenmesi şart koşulmuş ve bu müddet zarfında ödenilmediği takdirde derhal mal ve mülklere haciz konularak, açık artırma ile mal ve mülkler mezatta satılığa çıkarılmıştır. Tahsil edilen rakamın ödenecek miktarı karşılamaması halinde ise Gayrimüslimler, çok kötü iklim şartları hakim olan kışın dondurucu soğukunda Aşkale ve Kop Dağında, yazın kavurucu sıcakında da Sivrihisar'daki toplama/çalışma kamplarında hayat boyu - zorunlu çalışma kamplarında günlük ücret bir liradır. Ortalama 500.000 lira borçlandırılan bir Rum vatandaşın bu kamplardan normal şartlarda çalışarak borcunu ödemesi ve geri dönmesine imkan yoktur - çalışmaya sevk edilmiştir (çoğunluğu 60 yaşından yukarı olan sayısı 2500 T.C. vatandaşı Gayrimüslim, bu çalışma kamplarına sevk edilmiştir. Bu yaşlı insanların kaçının kamplarda ağır koşullara dayanamayarak vefat ettiği de bilinmemektedir). Kanun, Ağustos 1944 tarihinde yürürlükten kaldırılmış, ancak Gayrimüslim toplumların geri dönüşü olmayan ekonomik ve kültürel faciasına sebep olmuştur. Zorla tahsil edilen bu astronomik miktarlar bugüne kadar Varlık Vergisi kurbanlarına iade edilmemiş, iadesi bugüne kadar da dile getirilmemiştir.

Bütün yukarıdaki adı geçen ayrıcıkların sebebinin incelenmesi ve Devletin kendi vatandaşlarına yaptıkları ihlallerin temel sebebi Müslüman olmayan toplumların ülke için bir iç tehlike teşkil ettiği algısının devamlı bir şekilde hükmünü sürdürmesidir.

### ***İkinci Dünya Savaşından sonraki süreç***

İkinci Dünya Savaşı sonunda Faşist ve Nazi güçlerinin yenilmesi ile insanlığın Birleşmiş Milletler Kurumunu, Milletler Cemiyetinin devamı olarak, kurması ile artık şiddetin ve insan haklarının ihlalleri sona ereceği umudunu yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler'in kurucu üyesi olmuştur. Avrupa kıtasında insan haklarının güçlenmesi için kurulan Avrupa Konseyinin temel Antlaşması olan Roma Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini Türkiye Cumhuriyeti 1954 yılında onaylayan Avrupa ülkeleri arasında birincilerden olmuştur.

Ancak bu olumlu gelişmeler olurken, 1946 yılında CHP tarafından hazırlanan "Azınlıklar Raporu"nun Rumlarla ilgili bölümünde şu ifadeler yer almaktaydı: "Anadolu'da bugün Rum yok denecek kadar azdır. Hiçbir yerde ilerde bir tehlike teşkil edecek durumda değildir. Binaenaleyh Rumlar için esaslı tedbir alınması gereken yerimiz İstanbul'dur. Bu hususta söylenecek tek söz, İstanbul'un fethinin (500) yıl dönümüne kadar İstanbul'u tek Rumsuz hale getirmektir". (Rıdvan Akar, "Bir Resmi Metinden Planlı Türkleştirme Dönemi", Birikim, sayı 110 (1998), s.68-75).

NATO ülkelerinde soğuk savaş ortamında Stay Behind (Komünist bir rejimin NATO ülkesinde iktidarı ele geçirmesi durumunda direnişi düzenleme amaçlı-Geride Kal) mekanizmasının Türkiye'deki kolu 6-7 Eylül olaylarındaki kilit rolü son yıllarda genişçe tartışılmıştır.

Türkiye'deki basınının bir kısmı, Kıbrıs adasının siyasi geleceğinin sorun olarak ortaya çıkmasında çok evvel, 1952 yılından başlayarak, temelsiz olarak, İstanbullu Rum toplumunu hedefliyen bir nefret ortamı yaratılmasına ve İstanbul Rumlarının bir iç düşman olarak algılanmasında öncü olmuştur. Bu tutuma dönemin Hürriyet gazetesi en önemli rolü üstelenmiş ve baş yazıları ile nefret ortamını yaratmıştır.

Devrin hükümet yetkilerinin himayesi altında Kıbrıs Türktür Cemiyeti 1954 yılında kurulmuş ve bütün ülkeye şubeler açılmıştır. Bu Cemiyet 6-7 Eylül 1955 olaylarında koordinasyon rolünü üstlenmiştir.

Bu gelişmeler olurken Türkiye - Yunanistan ilişkileri bir balayı dönemini yaşamaktadır. Büyük Britanya Hükümeti Kıbrıs adasına yönelik koloniyel politikası çerçevesinde Yunanistan ve Türkiye arasında ve Kıbrıs'taki iki toplum arasında böl ve hükmet prensibini sistematik ve asırlara dayanan koloniyel tecrübesi ile uygulamıştır. Bu politika doğrultusunda, 29 Ağustos 1955 tarihinde, üç devletin (Türkiye, Yunanistan ve Britanya) katıldığı ve başlığı Doğu Akdeniz'de Güvenlik olan bir Konsferans Düzenlemiştir.

Büyük Britanya Atina Elçisi Ağustos 1954 tarihinde Londra'ya gönderdiği raporda Türkiye ve Yunanistan ilişkilerin şu anda çok iyi olduğunu ancak Selanik'te Mustafa

Kemal Atatürk'ün evinin duvarına tebeşir ile yazılacak bir sloganın bu iyi ilişkileri bozabileceğini yazmıştır (PRO FO 371/1 17642, RG 1081, Embassy Reports 19.08.1954). B. Britanya Dışişleri Bakanlığı 1955 İlkbaharında eğer Türkiye'de bir kaç ayaklanma olursa Dünya kamuoyu iki ülke arasında ilişkilerin pek de iyi olmadığını öğrenecektir (Robert Holland, "Greek-Turkish Relations, İstanbul and British Rule in Cyprus, 1954-59, Bull. of the Centre for Asia Minor Studies, (1993/94), sayfa. 327-365.

Türkiye basınının bir kısmı devamlı olarak Kıbrıs'da Türklere karşı bir katliamın yapılacağını ve Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığına baskılar yapıldığını yazarak, İstanbul Rumlarının refah içinde yaşadıklarını sorgulamıştır.

Kitlesel saldırı hazırlıkları Ağustos 1955 ayı süresinde devam etmiş ve İstanbul Rum Toplumunu kurumları, işyerleri ve evleri önceden işaretlenerek hedeflerin listeleri hazırlanmıştır.

5 Eylül gecesi T.C. Selanik Konsolosluk binası ile aynı arsada bulunan (Yunanistan Hükümetince kamulaştırılarak Türkiye'ye armağan edilen) Mustafa Kemal Atatürk'ün doğduğu ev olduğu kabul edilen yapıya, sonradan kuşkusuz bir şekilde ispat edildiği gibi, gizli istihbarat teşkilatı üyelerince diplomatik torba ile Türkiye'den taşınmış küçük çapta patlayıcı madde kullanılarak bir sözde bombalama olayı yaratılmıştır. Provokasyonun amacı Yunanlıların Atatürk'ün evini tahrip ettiğini göstermekti.

Ancak Konsoloslukun dışında bulunan güvenlik mensupları olaya müdahale ederek Yunanistan vatandaşı olan faileri yakalamış ve adalete teslim etmişlerdir. Çevre duvarının yüksekliği ve bulunan bütün diğer veriler olayın içten yaratıldığını göstermiştir. Ancak olaydan yargılanan failer ve elebaşı olan Yunanistan vatandaşı tutuklu Oktay Engin, Türkiye Hükümetinin baskısı sonucu Selanik mahkemesine yazdırılan karar neticesinde olaydan 9 ay sonra serbest bırakılmış, Türkiye'ye geçmişler ve Türkiye'de kahramanlar gibi karşılanmıştır. Oktay Engin kariyerini Türk güvenlik bürokrasisinde tamamlamış, Türkiye'deki güvenlik bürokrasisinde üst düzeyde görev yaptığı yıllar süresinde Azınlık Taali Komisyonu üyesi olarak İstanbul ve Gökçeada-Bozcaada Rum Toplumlarına uygulanan baskı politikalarında önemli roller üstlenmiştir.

## **2. 6-7 Eylül Olaylarının kısa tasviri**

6-7 Eylül 1955'ten birkaç gün önce hedefler işaretlenmiş ve öncelikli hedef olarak Rum kiliseleri, mezarlıklar, iş yerleri ve evler tespit edilmiştir. İstanbul dışından büyük sayıda çapulcu-talancı taşınmış ve bunlar 40-50 kişilik bölükler halinde örgütlenerek, demir çubuk ve tahribat aletleri ile donatılmıştır. Tahripçi bölükler elinde listelerle birlikte kamyon, otobüs ve gemiler ile hedef semtlere taşınmıştır.

"Atamızın evi bombalandı" manşetiyle ikinci baskı yapan Mithat Perin'in sahibi ve Gökşin Sipahioğlu'nun yazı işleri müdürü olduğu Demokrat Partisi yanlısı İstanbul Ekspres gazetesi genelde tirajı 20.000 civarında olduğu halde aynı gün tekrar baskılarla 6 Eylül'de toplamda 290.000 rakamına ulaşmış ve o dönemde kurulmuş olan Kıbrıs Türktür Derneği üyelerince bütün İstanbul'da satılması ve dağıtılması üstlenilerek, halkı galeyana getirmek üzere kullanılmaya başlandı. Gazetede yayınlanan hasara uğrayan Atatürk'ün evinin resimleri fotomontaj ürünü olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır. 6 Eylül günü öğleden sonra saat 6 da Taksim meydanında oluşturulan

gösteri, kısa zamanda Rum mağazalarına, Zapyon Kız Lisesine ve Aya Triada Kilisesinin tahrip ve yağma eylemlerine dönüşmüştür.

İstiklal caddesinde bulunan ve çoğunluğu Müslüman olmayan T.C. Vatandaşı olan vatandaşlara ait olan dükkanlar ve iş yerleri tahrip ve yağma edilmiştir. İstanbul Rum kurumlarına ve mülklerine saldırılar saat 7 de İstanbul'un birçok semtinde – Beyoğlu-Tarihi yarımada-Boğazın Avrupa ve Asya yakaları ve Adalar'da aynı zamanda başlamıştır. Bu gerçeklik önceden planlamayı göstermektedir.

Saldırlara 100.000 kişinin katıldığı tespit edilmiş olup saldırılar üç safhada gerçekleştirilmiştir:

Kapı ve kepenklerin kırılması:  
Yağma ve Tahrip  
Kundaklama

Öncelikli hedefler: 64 Rum kilisesi, Mezarlıkları, Okullar, Hayırsever ve Kültür Cemiyetleri, Rum İş yerleri ve evleri olmuştur. Aynı zamanda Ermeni ve Yahudi cemaatlerinin kurumları ve üyeleri de bu kitlesel saldırılardan paylarını almıştır. Heryerde işitilen slogan "Bugün malınıza yarın canınıza!" idi.

Güvenlik güçlerinin seyirci kalmalarının yanı sıra, bir çok durumda saldırganlara destekleyen tutum almışlardır.

Başbakan Adnan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar, olayların başlaması sırasında İstanbul içinden geçmişler, İçişleri Bakanı Namık Gedik ise olayları bulunduğu valilikten takip etmiştir.

Saldırların Bilançosu  
(Kaynak Helsinki Watch, Kitaplar Ch. Christidis, S. Vryonis)  
71 Kilisenin Yağmalanması ve Kundaklanması  
26 Okul, 5 Spor Tesisinin Tahribi  
4500 Mağaza ve İş yerinin tahribi ve 3 Rum Gazetesi tesislerinin tamamen yağmalanması  
Rum mezarlıklarına büyük çapta hasarlar verilmesi, Zeytinburnundaki Zoodohos Pigi Manastırında bulunan Patrik mezarların tahribi.  
2100 Eve saldırılarak tahribi.  
37 Rum vatandaşın ölümü.  
NATO Karargahında görevli Yunan subaylara ve ailelerine saldırı.  
300 den fazla Rum kadınına tecavüz.  
Saldırıları sıkıyönetim ilanına rağmen 12 saat sürmüştür.

Zararlar devrin bir milyar doları civarında tahmin edilmiştir. Ancak en önemlisi Rum toplumuna karşı yapılan manevi ve kutsal değerlerini temsil eden nesnelere tahribini gören Rum Toplumunun geleceğine dair ümidini kaybetmesidir.

### **3. 6-7 Eylül 1955 den sonra**

Devrin Hükümet makamları olaylar ile ilişkisini reddetmiş ve saldırıların solcu entelektüeller tarafından düzenlendiğini söyleyerek 50'ye yakın aydını tutuklayarak

hapsetmiştir. 3000 kadar çapulcu/talancı da tevkif edilmiş, ancak kısa zamanda salıverilmişlerdir.

Şimdiye kadar olaylar hakkında T.C. devlet makamları tarafından düzenlenen belgeler üç gruba tasnif edilebilir:

- a) Olaylardan sonra hemen yapılan soruşturma ve Sıkıyönetim mahkeme evrakları
- b) 27 Mayıs 1960 Askeri darbesinden sonra yapılan Yassıada Davaları arasında bulunan 6-7 Eylül 1955 Olayları davası.
- c) TBMM Darbeler Komisyonunun Kasım 2012'de yayınlanmış olan 2 Cilt Rapor.

Bu üç grup belgeler kısaca incelenecektir

a) **Merhum Amiral Fahri Çöker'in vasiyeti** üzerine vefatından sonra 2005 yılında Tarih Vakfı tarafından olaylardan sonra aylarda yapılan soruşturmalar ve mahkeme evrakları devrin Sıkıyönetim makamları tarafından hazırlanmıştır.

Tarih Vakfı tarafından 2005 yılında yayınlanan bu evrakların incelenmesi şu neticeleri göstermektedir.

- Kd.Binbaşı Başhakim Fahri Çöker'in düzenlediği 18 Kasım 1955 tarihli ve Hakim Tuğgeneral Şevki Mutlugil 222 Kasım 1955 tarihli Raporlarında olayların gerçek boyutu ve evvelen planlanmış bir eylem olduğu ispatlanmaktadır. Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Üniversite Talebe örgütlerinin rolü açıklanmaktadır. Olayların analizi verilere dayanmaktadır. Bir tedbir olarak 45 komünistin tevkif edildiği yazılmaktadır.

- 42 daktilo ile yazılmış (imzasız) Fezleke metninde olayların seyri hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

- Bunlara ek olarak Milli Emniyetçe hazırlanan iki evrakta Komitern hakkında genel bilgiler verilmektedir.

Özetlemek istersek bu evraklardan çıkan önemli netice saldırıların bir tertip neticesinde yapıldığıdır. Buna göre halkın galeyana gelerek saldırılara katıldığı red edilmektedir.

## **b) Yassıada 6-7 Eylül Olayları Davası Tutanakları**

Olaylar sırasında iktidar olan Hükümet 27 Mayıs 1960 askeri darbesi neticesinde devrilmiş, devrik Adnan Menderes hükümeti üyeleri Yassıada'da düzenlenen olağanüstü-tabii hakim prensibinin uygulanmadığı ve en önemlisi temyiz hakkı olmayan mahkemelerde yargılanmıştır.

Mahkemeler sırasında 6-7 Eylül olayları da yargılanmıştır. Mayıs 2007 tarihinde 6-7 Eylül 1955 de yaşanan olaylar ile ilgili "6/7 Eylül Olayları Davası" adlı Yassıada Zabıtları yayınlanmıştır. Bu tutanakların kitab şeklinde basımını Profesör Emine Gürsoy Naskali hazırlamıştır. Giriş kısmındaki kapsamlı tanıtımından anlaşıldığı gibi Yassıada davası hukuki açıdan inanırlığın sınırlarını zorlayan fars niteliğinde bir süreç olduğudur. Gerçekten büyük bir çoğunlukta öyle idi Davanın tek hedefi ordunun gücüne saygı göstermeyen "Demokrat Parti" nin üst düzey yöneticilerini yok etmektir. Zabıtlar dikkatli bir şekilde incelendiği zaman, mahkemenin olayların tüm sorumluluğunu sadece dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve (Dışişleri Bak.) Fatin Rüştü Zorlu'ya yüklemeye çaba gösterildiği sonucuna varılmaktadır.

Ancak bu mahkeme, olayların üstünün örtülmesi ve gerçek faillerin aklanması istikametinde kararlar almış, Pogromu planlayan ve yürürlüğe koyan mekanizmaları ortaya çıkarmamıştır. Darbe neticesinde devrilen hükümet üyeleri bir kaç yıl cezalara çarptırılmış ve mahkeme Yassıada'daki diğer mahkemeler ile birleştirilmiştir. Ayrıntılı ve dikkatli olarak incelersek aşağıda belirttiğimiz sonuçlara varırız :

- Yargılama sırasında İstanbul Valisi F.Gökayın emniyet güçlerinin takviye edilmesi için derhal askeri kuvvetler istediği, ancak usul itibarı ile birtakım engellerden dolayı bu güçlerin zamanında harekete geçemedikleri anlaşılır.

Birçok tanık emniyet güçlerinin olaylar esnasında hareketsiz, durgun kaldığını ve bazen güruhu teşvik ettiğinden söz eder. İki değişik durumda talanı seyreden askeri birliklerin herhangi bir subaya değil sadece kendi komutanlarına itaat edecekleri gerekçesiyle yerinde saydığını ve müdahale etmediklerini görürüz. Verilen ifadelerin dikkatlice incelenmesi neticesinde , iktidar sahibi güçlü bir kişinin, İstanbulun geniş çevresi ve kısmen İzmir de önceden planlanan imha - talan olayları içeren pogroma , askeri birliklerin müdahale etmemesi komutasını verdiğini net bir şekilde gözlemleriz .

- Verilen birçok ifade , ulusal birliğe yabancı olarak görülen İstanbullu Rumların hatta Ermeniler ve Yahudilerin yakıp yıkılması, tahrip edilmesini planlayan, merkezi bir organizasyon olduğunu doğrular niteliktedir .

- Devrik hükümet'in mahkemede savunması Kıbrıslı Türklerin tehlikede olması ve Selanik'te Mustafa Kemal Atatürkün evine bomba konularak tahrip edilmesi haberlerinin yayılması nedeniyle halkın galeyana geldiği ve "Milli çılgınlığa" kapıldığı doğrultusunda oldu. Sanıklar davanın son aşamasında masumiyetlerini kanıtlamak için Yunan Hükümetinin B.M re veya Uluslararası La Hey Adalet Divanı'na başvuru da bulunmadığını da iddia etti .

- Savcının iddianamesinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderesin diğer sanıklarla birlikte dolaylı kanıtlarla olayları düzenledikleri belirtiliyor . Savcı, incelemeleri neticesinde aldığı karar ile Selanik provokatörleri Hasan Uçar, Oktay Engin ve ayrıca Selanik Konsolosu ve Konsolos Yardımcısı Ali Balin ile Mehmet Tekinalp hakkında Yunan mahkemesinin (1956) yılındaki mahkumiyet kararını kabul ederken Mahkeme ilginç bir şekilde dört provokatörü delil yetersizliği nedeniyle beraat ettirir .

Bu karar davanın gerçek amacını göstermektedir. Mahkeme Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu'nun davasını Anayasayı ihlal etme davası ile birleştirdi ve bunun neticesinde 1961 yılının Ekim ayında onları darağacına yolladı .

Gerçek şudurki 1955-2005 yılları arasında T.C. Resmi makamları 6-7 Eylül 1955 olaylarının boyut verilerini yalanlamak ve gizlemek istikametinde olmuştur. Saldırıların boyutlarını gizleme teşebbüsü, İstanbullu Rum Fotoğrafçısı Dimitri Kalumenos'un çektiği fotoğraflar ve bunların gazeteci Yeorgios Karagiorgas'ın teşhir etmesi neticesinde başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Söylenmesi gereken önemli gerçek mağduriyetlerin tazmin edilmesi siyasi bir oyuna dönüşmüş ve ancak hasarların %10'u kadar bir tazminat ödenmiştir.

### c) TBMM Darbeler Komisyonu Raporu (Kasım 2012)

Şimdiye kadar 6-7 Eylül 1955 olayların en geniş ve derin incelenmesi “Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Mutrular ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından yayınlanan Raporunda açıklanmaktadır.

*İhbar Jurnal, Espiyonaj ve Fişleme*  
Cilt 1, s.46.

**“6-7 Eylül olayları yaşanırken İstanbul’da Gayri Müslim komşularımızdan birine bayrak birine Kur’an-ı Kerim vererek komşularımızı kurtardık”** diye komisyonumuza o günleri anlatan Prof. Sacit Adalı’nın anlattığı olay olağanüstü hallerde **provokatörlerin, jurnalcinin, ihbarcının, fişleme** yapanın hangi mukaddes değerleri, hangi evrensel, manevi, milli, insani değerleri, sembolleri ve zaafı kirli emelleri için kullandıklarını göstermesi açısından son derece çarpıcıdır.

*Darbeler, Provokasyonlar*  
Cilt 1, s.59.

Darbelerin tarihi aynı zamanda provokasyonların tarihidir. **Dini değerler, milli ve manevi değerler, etnik ve kültürel farklılıklar** provokatörlerin en çok kullandıkları alanlardır. 6-7 Eylül’de olaylarında halkı galeyana getirmek ve işlenecek suça ortak kılmak için **“Yunanlılar Atatürk’ün evini bombaladı”** yalanıyla iş gördükleri gibi, provokatörler Türkiye’yi 12 Eylül’e sürükledikleri dönemde **‘Sağ’-‘Sol’, ‘Alevi’-‘Sünni’** kutuplaşmasını kurgularken de toplum vicdanının en hassas noktalarına mızrak saplamaktan geri kalmamışlardır. **Maraş olaylarında** aynı karanlık el **“cami bombalandı”** diye halkı galeyana getirmiş ve büyük acılar yaşanmasına yol açmıştır.

### 5. Özel Harp Dairesi, Kontrgerilla ve Gayri Nizami Harp

Cilt 1, s.144.

1950’li yılların ortalarından itibaren Türkiye’nin gündeminde Kıbrıs sorunu vardı. Uluslararası düzeyde büyük bir anlaşmazlığa dönüşen Kıbrıs, artık Türkiye’nin iç politikasını da belirlemeye başlamıştı. Gerçekliği olmayan, Kıbrıslı Rumların adadaki Türklere yönelik saldırı düzenleyebileceği dedikoduları Türkiye’deki Rumları tedirgin ediyordu. 6-7 Eylül 1955 tarihlerinde İstanbul’da meydana gelen olayların 146 “resmi” bilançosu: 3 ölü 30 yaralı, 73 kilise, 1 havra, 8 ayazma, 2 manastır, 3.584’ü Rumlara ait olmak üzere toplam 5.583 işyeri ve evin tahrip edilip yakılması. Gayrimüslimlerin evlerinin işaretlenmeye başlandığı günden itibaren İstanbul polisi alarmdaydı. Eskişehir ve başka illerden de takviye polisler geldi. Olaylar başladığında ise polis, saldırıları seyretmekle yetindi. Olaylar sırasında İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memuru Berkan Tümerkan, Yassıada’daki duruşmalarda o geceyi şöyle anlattı:

*Olaylardan üç saat evvel, yani saat dörtte bize Emniyet Müdürlüğü merkezinden bir emir geldi. Saat beşten sonra hiç bir polis memuru karakolları terk etmeyecekti. Bu haber üzerine hepimiz binada kaldık. Saat altıya doğru her taraftan, özellikle Beyoğlu’ndan saldırılarla ilgili haberler geliyordu. Dükkanlar yağmalanıp kiliseler yakılıyormuş. Polis şefimiz Celal Kosovalı o zaman Avrupa’daydı. Biz de onun vekili olan Necati Eğinç’e sorduk. Kendisi ikinci bir emre kadar hiç bir müdahalede bulunmamamızı söyledi. Kapıları kilitleyip bekledik.*

Eski Anayasa Mahkemesi Üyesi Sacit Adalı’nın, komisyonumuza yaptığı açıklamalar arasında yer alan, 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili tanıklığını burada vurgulamakta yarar vardır: Yenikapı’da bir komşumuz Yahudi diğeri Rum’du. Kalabalık öğleden sonra gelmeye başlayınca ve yaklaştığı da görülünce... Bağıra çağıra büyük nümayişlerle dar sokaklardan geliyorlar. Hemen



yanımızdaki Yahudi komşumuza -demek fazla varmış- babamlar bir bayrak verdiler Öbür yanımızdaki Rum komşumuza Kur'an-ı Kerim verdiler ki soruyorlar: "Türk müsünüz, Müslüman mısınız değilse ispat edin." Onun ispatı da ya bayrakla olacak ya Kur'an-ı Kerim'le olacak. Yanımızdakiler kurtuldu bizde ama onların yanındakiler Rum ve Yahudi olanlar, Ermeni olanlar tarumar edildi. O sırada biz top oynuyorduk öğleyin, bunu duyan Ermeni arkadaşlarımızdan biraz bizden daha büyük olanlar hemen gittiler. Sonra gördük ki Abraham olan ismini İbrahim diye değiştirmiş kapı ziline ve onlar da kurtuldu. Kapı zillerine bakıyorlar, kimler Türk, Müslüman? Böyle bir sürecin kendiliğinden olmayacağı, kendimizi idrak ettikten sonra anladık. Çok şeyin güdülenerek yapıldığının daha sonra farkına vardık, kolay bir iş değildi çünkü. dar sokaklardan geliyorlar.

#### *Raporun 145nci sayfasından alıntılar*

6-7 Eylül olaylarına neden olan bombalama provokasyonu ve ardından başlayan yağmalama olaylarının iki "kahramanı" vardı: Bombayı Atatürk Evi'ne atan MİT görevlisi Oktay Engin ve Taksim'deki olaylarda yağmacıları yönlendiren, elinde gayrimüslimlerin ev ve işyerlerinin adresleri bulunan Mürşit Yolgeçen. Atatürk Evi'ne bombayı koyanın Engin olduğu ortaya çıkınca Yunanistan polisi tarafından Hasan Uçarla birlikte tutuklandı. Türkiye Başkonsolosluğu Oktay Engin için iki Yunanlı avukat tuttu. Oktay Engin suçluluğu ispat edilince bu iki avukat savunma yapmaktan vazgeçti. Bunun üzerine Atina Türkiye Büyükelçiliği'ndeki hukuk müşaviri, Oktay Engin'in avukatlığını üstlendi. Kısa bir süre sonra Türk vatandaşlığına kabul edilen Engin'in kendisine ve ailesine hükümet kanadıyla yardım edildi. Öğrenci kaydı da İstanbul Hukuk Fakültesi'ne alındı. Selanik Üniversitesinde öğrenim gördüğüne dair hiç bir belgesi bulunmamasına rağmen Üniversite Senatosu Hukuk Fakültesi ikinci sınıftan devam etmesine karar verdi. Üniversiteyi bitirdikten sonra avukatlık stajını yaptı ve 1961 yılında dönemin İçişleri Bakanı Orhan Öztirak'ın yardımıyla emniyet istihbaratında çalışmaya başladı. Görevi, Rumlara karşı istihbarattı. Oktay Engin, siyasi cinayetlerin, kontrgerilla eylemlerinin başladığı yıllardan, 12 Eylül darbesine kadar en kilit makamlarda görev yaptı. Emniyet Müdürlüğü Planlama Daire Başkanlığı'nın ardından Eskişehir ve Nevşehir Valiliği görevlerinde de bulundu ve sonrasında emekli oldu. Peki, bu tertibin organizatörü, mimarı kimdi? Bombalama haberini veren istihbaratçı Mithat Perin'in sahibi olduğu İstanbul Ekspres gazetesinin o dönemdeki redaktörü ve o sayıyı yayıma hazırlayan Gökşin Sipahioğlu, olayların istihbarat örgütü MAH tarafından organize edildiğini açıkladı. Yıllar sonra konuşan başka bir isim daha vardı: Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu. Olaylar başlamadan birkaç gün önce İstanbul'a gelen ve sonradan Özel Harp Dairesi'nin başına geçecek olan Sabri Yirmibeşoğlu, 1991 yılında gazeteci Fatih Güllapoğlu'na 6-7 Eylül olaylarının Özel Harp Dairesi örgütlenmesi olduğunu anlattı: "Sonra 6-7 Eylül olaylarını ele al. Pardon paşam anlamadım. 6-7 Eylül olayları mı? Tabii 6-7 Eylül olayları Özel Harp işiydi. Ve muhteşem bir örgütlenmeydi. Amaca da ulaştı."

Darbe, gizli orduların dünyanın birçok yerinde uyguladığı özel bir harp metodudur. Siyasal cinayetler işleniyor. Kimin yaptığı belli olmayan bombalar patlatılıyor. Katliamlar gerçekleştiriliyor. Sol görüşlü öğrencilerle ırkçılar karşı karşıya getiriliyor... Amaç, halkı bıktırmak ve böylece darbe bile olsa gelecek yönetime razı olmasını sağlamak! Aynı özel harp metodu ve darbe süreci 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da da uygulandı. Darbelerin arkasında CIA ve o ülkelerde oluşturulan gizli ordu vardı. 12 Mart darbesi ardından düzenlenen operasyonlarda özel eğitilmiş subaylar ile MİT mensupları ortaklaşa yer aldı. Özel Harp Dairesi ve MİT arasındaki bu işbirliği dairenin kuruluşundan itibaren vardı. Hatta işbirliğinden öte bir iç içe geçmişlik durumu söz konusuydu. Bu durumun birinci nedeni, her iki kurumun etkili isimlerinin Amerika ve Almanya'daki özel harp kamplarında aynı eğitimden geçirilmesiydi. İkinci neden ise MİT'in başına çoğunlukla askerlerin gelmesi ve bu askerlerin de önemli bir kısmının özel harp eğitimi almış olmasıydı. Bu iç içelik ve işbirliğinde komuta üstünlüğü her zaman Özel Harp Dairesi'nde oldu. Planlanmasını çoğunlukla dairenin yaptığı eylemlerin, uygulaması ise MİT'e ve sivil unsurlara düştü. 12 Mart darbesi öncesinde düzenlenen

provokatif eylemlerde, operasyonlarda bu durum açığa çıktı. Nedense bu ortak eylem ve operasyonlarda hep deşifre olanlar MİT mensupları oldu. Bu operasyonlara katılan özel harpçilerin kim oldukları hala bilinmiyor.

*Dip Not 146 : 6-7 Eylül Olayları:* Türk basınına göre 11 kişi, bazı Yunan kaynaklarına göre 15 kişi öldürülmüştür. Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Dilek Güven'in Sabah gazetesine verdiği röportaja göre ölü sayısının az oluşu gruplara "ölü olmasın" emri verilmesi sebebiyledir. Resmî rakamlara göre 30 kişi, gayri resmi rakamlara göre 300 kişi yaralanmıştır. Güven'e göre resmi rakamlara göre altmış olan tecavüze uğrayan ve utanmalarından veya korkmalarından dolayı şikâyetinde bulunamayan kadın sayısının 400'e yakın olduğu tahmin edilmektedir. 4.214 ev, 1.004 işyeri, 73 kilise, bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar gibi yerlerin bulunduğu 5.317 mekân saldırıya uğramıştır. Maddi hasarın, o günün değerine göre 150 milyon - 1 milyar Türk Lirası arasında olduğu tahmin edilmektedir. Demokrat Parti hükümeti zarara uğrayıp tescil ettirenlere toplam 60 milyon Türk Lirası civarında tazminat ödemiştir. Zamanın gazetelerine göre "*asıl suçlu, Türkleri provoke eden Rumlardır*". Hâlbuki 6-7 Eylül olaylarının sadece Kıbrıs'la ilgili olarak Rumlara yapılmış bir misilleme olmadığını bir göstergesi, tahrip edilen işyerlerinin sadece yüzde 59'u Rumlara aitken, kalan yüzde 17'sinin Ermenilere, yüzde 12'sinin Yahudilere ait olması, hatta dönmelere ve Müslüman olmuş Beyaz Ruslara ait mekânların bile saldırıya uğramasıdır.

## **10.Ulusal İstihbarat ve Darbeler**

### **Cilt 1. s. 190.**

Türkiye'nin tek bir ulusal istihbarat örgütü vardır o da MİT'tir. Kaos ve istikrarsızlaştırma operasyonlarının maşası olan çeteleri deşifre etmek, gerçek yüzlerini millete göstermek Milli İstihbarat Teşkilatı'nın temel görevleri arasındadır. "Millî" bir istihbarat biriminin asli vazifesi, karanlıkları aydınlığa çıkarmak ve ülke insanının huzur ve güven içinde yaşamasına katkıda bulunmaktır. MİT, Türkiye'nin dış istihbaratının yanında iç istihbaratından da sorumludur, bu sorumluluğun bir gereği olarak MİT'in aydınlatmak zorunda olduğu belli başlı olaylar şunlardır:

**6-7 Eylül 1955 Olayları;** 27 Kasım 1970 Kültür Sarayı yangını; 5 Mart 1972, Marmara Yolcu Gemisi yangını; 28 Haziran 1972 Eminönü Araba Vapuru'nun batırılması; 1 Mayıs 1977 Taksim Katliamı; 17 Nisan 1978 Hamit Fendoğlu suikastı; 19-26 Aralık 1978 Maraş Katliamı; Mayıs - Temmuz 1980 Çorum Olayları; 18 Haziran 1988 Turgut Özal'a suikast girişimi; 31 Ocak 1990, Muammer Aksoy suikastı; 7 Mart 1990 Çetin Emeç suikastı; 4 Eylül 1990 Turan 229 Hikmet Özdemir (1993); s. 230, Mehmet Ali Birand ve Reyhan Yıldız; **Son Darbe: 28 Şubat**, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 175. Dursun suikastı; 6 Ekim 1990 Bahriye Üçok suikastı; 30 Ocak 1991 Emekli Korgeneral Hulusi Sayın suikastı; 23 Mayıs 1991 Adana Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Temel Cingöz suikastı; 7 Temmuz 1991 HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın suikastı; 29 Temmuz 1992 Emekli Oramiral Kemal Kayacan suikastı; 20 Eylül 1992 Musa Anter suikastı; 24 Ocak 1993 Uğur Mumcu suikastı; 17 Şubat 1993 Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'in şüpheli ölümü; 4 Eylül 1993 DEP milletvekili Mehmet Sincar suikastı; 22 Ekim 1993, Tuğgeneral Bahtiyar Aydın suikastı; 2 Temmuz 1993 Sivas Madımak Olayı; 4 Kasım 1993 Emekli Binbaşı Ahmet Cem Ersever suikastı; 3 Şubat 1994 Tunceli Jandarma Alay Komutanı Kazım Çillioğlu cinayeti; 1994 Bolu Düzce Sapanca üçgeninde işlenen Kürt işadamları suikastları; 12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları; 12 Ağustos 1995 Mardin Jandarma Alay Komutanı Rıdvan Özden suikastı; 9 Ocak 1996 Özdemir Sabancı suikastı; 24 Ekim 1999 Ahmet Taner Kışlalı suikastı; 18 Aralık 2002 Necip Hablemitoğlu suikastı; 19 Ocak 2007 Hrant Dink suikastı; 18 Nisan 2007 Zirve Yayınevi Katliamı. Türkiye'de "*istihbarat birimi*" enflasyonu vardır. ...

## **1954 Seçimleri ve Sonrası Dönem**

### **Cilt 1. s.254**

#### *6-7 Eylül Olayları*

6-7 Eylül Olayları olarak anılan süreç, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin yanındaki Türk

konsolosluğunun bahçesine atılan iki bombadan birinin patladığı, evin ve konsolosluk binasının camlarının kırıldığı haberi ile başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere, üç büyük kentte halkın sokağa dökülmesi ile başlamıştır. 6-7 Eylül olayların bu şekilde hızlı ve yıkıcı gelişmesinde Selanik'te Atatürk'ün evinin Rumlar tarafından bombalandığı haberinin öğle ajansına saat 13:00'te ulaşış İstanbul Ekspres gazetesinin ikinci baskısını yaparak iki saat içerisinde İstanbul'da 1300 adet civarında satılması etkili olmuştur. Bomba haberi üzerine "Kıbrıs Türktür Derneği" ve üniversite öğrencileri tarafından bir nümayiş düzenlenmiş ve gruplar halinde Taksim'e doğru yürüyüş başlamıştır. Taksim alanında saat 19.00'dan itibaren başlayan gösterilere katılanların sayısı gittikçe artmış, büyük bir galeyana kapılan halk; başta Beyoğlu olmak üzere, azınlıkların, çoğunlukta yaşadıkları semtlerde yangınlar çıkaracak, mağazaların vitrinlerini kırarak kiliselere ve mezarlıklara saldırılarda bulunacaklardır. Olaylar kısa bir süre sonra, adeta bir yağmaya dönüşecektir. DP iktidarı olayların ağır bir komünist tertip ve tahribat olduğunu beyan ederek şöyle bir tebliğ sunmuştur: "Kıbrıs meselesi etrafında cereyan eden hadiseler dolayısıyla aylardan beri umumi efkârda hâsıl olan şiddetli heyezana inzimamen Selanik'te aziz Atatürk'ün evine ve konsolosluğumuza karşı tertiplenen suikast; kısmen maksatlı ve hainane kısmen de idrak ve şuurdan mahrum tahrikçilerin de tesiriyle büyük kitlelerin vücuda getirdikleri nümayiş hareketlerine sebep olmuş ve bu hal bilhassa İstanbul'da gecenin geç saatlerine kadar devam etmiştir. Bu esnada büyük ekseriyeti Rum vatandaşlarımıza ait olmak üzere dükkân ve mağazalara girilmek suretiyle büyük tahribat yapılmış olduğunu en derin teessür ve teessülerimizle ifade etmek isteriz. Denilebilir ki dün gece İstanbul ve memleket esas itibarıyla ağır bir komünist tertip ve tahrikler ve ağır bir darbeye maruz kalmıştır. Bu şuarsuz ve memleketin yüksek menfaatlerine kastedici hareket, bir kısım milli serveti yok etmekle beraber, bütün hakları Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzun teminatı altında bulunan Türk Vatandaşlarından bir kısmını da telafisi ağır zararlara uğratmış ve büyük bir felaket halini almış bulunuyor. Bu vatandaşlarımızın maruz kaldıkları zararları süratle telafi ve tazmin hiç şüphe yok ki, devletlik vasfının icaplarından ve bu icap yerine getirilecektir. Bu hadiselerin şiddete ihlal ettiği amme huzur ve asayişini yeniden ve derhal tesis için bütün gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır. Hadiselerin cereyanı sırasında en acil bir tedbir olmak üzere İstanbul ve İzmir'de fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmiş ve fakat, hükümet kuvvetlerinin vaziyete hakim olmaları üzerine kaldırılmıştır. Maksatlı ve şuarsuz tahriklerin de büyük tesiri bulunan bu çok acıklı hadisenin doğrudan doğruya alet ve failleriyle bunu tertip ve tahrik edenler mutlaka ve süratle cezalandırılacaktır. Şimdiye kadar birçok tahrikçiler yakalanmış ve bunlar hakkında kanuni takibata başlanmıştır. Şuur ve idrak sahibi memleketin yüksek menfaatlerine hürmetle bağlı bütün vatandaşlarımızın hükümet icraatına yardımcı olmaları bugün en mühim vatan vazifesidir."

10 Eylül 1955 tarihinde TBMM Yüksek Reisliğine verilen dilekçe çerçevesinde başlayan görüşmelere muhalefet partisi adına CHP Malatya milletvekili İsmet İnönü şunları söyleyerek başlamıştır: "...6-7 Eylül hadiselerinde kayıplarımız, asıl manevi cihetten pek ağırdır. Vatandaşın el sürülmez hakları kanun himayesi, hukuk devleti gibi mefhumlar da ağır sarsıntılar geçirdi. Bu hareketler, vatani cehennem kılan, Türk milletini medeniyet ailesinde lekelemek isteyen teşebbüslerdir. Her manasıyla milli bir felakete uğradık. Tecavüzleri büyük, alicenap, masum milletimiz bir baştan öbür başa ret ve tel'in eder. Tecavüzlere TBMM asla müsamaha etmeyecektir... Hadiselerin her tarafı karanlıktır. Bu kadar tertipli ve teçhizatlı bir tecavüz ne vakitten beri, nasıl hazırlanmıştır? 6 Eylül saat, öğleden sonra, 5-6'dan itibaren vahim tabiatta başlayan tecavüzler serbestçe nasıl geliyor? Nihayet askeri kuvvetler, sivil idarenin talebiyle derhal yardıma gelebilirlerdi... Hadise yerleri de büyük askeri merkezlerdir. Hep bildiğimiz hicap ve elem verici tereddüt mevzularını tekrarlamayacağım. Hadiselerin hazırlanışı ilerleyiş seyrinin mutlaka meydana çıkmasını isteriz. Tecavüzlerin karakteri de tetkik edilmeye değerdir... Konuşmadan anlaşılacağı üzere bu olayın karanlık odaklar tarafından tertip edildiği İnönü tarafından dillendirilmiştir. DP'nin İstanbul milletvekili Aleksandros Hacıpulos ise olaylarla ilgili şunları söylemiştir: "...Bu hadiselerin vukuu anından itibaren pek muhterem Hükümet Reisimiz Adnan Menderes ve kıymetli vekillerimizin sarf etmiş oldukları ve sarf etmekte devam ettikleri muazzam gayret ve gösterdikleri hakiki ve kardeşane

alakadan dolayı kendilerine ne kadar teşekkür etsem azdır. Elllerinden geldiğini yapacaklarına da eminim. Dinin Hristiyan olması hasebiyle değil, bir Türk Vatandaşı ve bu milletin mümessili olarak medeniyetimize ve tarihimize vurulmuş olan bu darbe beni son derece üzmüştür, üzmemesine de imkan yoktur... Rum vatandaşlarımızın maddi zararlardan ziyade memleketimizin dışarı olduğu manevi zarardan dolayı daha ziyade müteessir olduklarını burada kati olarak ifade etmek isterim. Asil Türk milleti bu hareketleri cezasız bırakmayacaktır. Türk milletinin alnına ve tarihine kara leke sürmek isteyenlerin bu alçakça hareketlerinin tekerrürüne meydan verilmeyeceği aşikârdır. Bunlar medeni ve hür milletler camiası içindeki şeref ve haysiyet ve itibarımızı rencide etmek istemişlerdir. Bütün medeni dünyanın gözleri bize çevrilmiştir. Bunun maddi ve manevi zararlarını kısmen dahi olsun muhakkak ki telafi edeceğiz. Hepinizden bunu beklerim.

Başbakan Adnan Menderes ise olayların arkasında farklı odakların olabileceğinden bahsetmiştir: Talebe Cemiyetleri, Kıbrıs Cemiyeti, daha başka ve bu kabil teşekküller gibi, mevcut kanunlarımızın himayesi altında kurulmuş olan Cemiyetler, bir takım muzır eşhasın, muzır faaliyetlerin meşrutiyet kisvesini ve siperini teşkil etmiş oldular. Hadise nasıl başladı? Hadise bir gençlik, bir talebe grubunun harekete geçmesiyle başladı. Bu bir anda İstanbul'un her tarafında hazırlanmış olan ruhların ve insanların birden harekete geçmesiyle bütün İstanbul'u sarmış oldu.

Şimdi bunun teferruatına ve bir takım sebeplerine girmek sizin şu kadarını söylemek lazımdır. Polis, emniyet memuru, emniyet amiri hiç vazife görmedi bu üç bin kişiyi birkaç saat içinde karakollara hapsedenler kimlerdir? Emniyet Teşkilatının 1000-1500 kişilik kadrosu, hadisenin cereyanı esnasında üç bin kişilik bir suçlu grubunu tevkif etmiş bulunuyordu. Bununla emniyet teşkilatının tamkudretiyle vazife görmüş olduğunu söylemek istiyorum. Asla, Mesuller vardır amahadisede tarif ve tasvir edildiği gibi de değildir... Hadiseler başladığında tamamıyla nezih bir talebe ve gençlik topluluğu şeklinde cereyan etti. Haberimiz yok mu idi? Vardı. Neden önlemediniz, diyeceksiniz, önlemek için kafi kuvvetlerimiz mevcuttu. Fakat hadise bir anda öylesine imbisat etti ve yaratılmış olan psikoz o derece müessir bir şekilde bütün zabıta kuvvetlerini ilk anda hareketsiz bıraktı ki, milletçe milli bir felakete maruz kaldığını, hakikaten baskına uğranıldığını kabul etmek lazımdır... İstanbul'da meydana gelen olaylar, parti içi muhalefeti harekete geçirmiştir. Ancak parti disiplini ve başbakanın siyasal ağırlığı sonucunda gelen ihraç ve istifalar, DP'nin aynı doğrultuda siyasetini sürdürmesine engel olamamıştır. Olaylardan bir ay sonra, DP IV. Büyük Kongre hazırlıklarının yoğunlaştığı günlerde, DP'li 11 milletvekili "ispat hakkı" konusunu gündeme getirmişlerdir. Basına "ispat hakkı" tanınmasını, böylelikle yayın organlarının kolayca sansür edilmesinin önüne geçilmesini isteyen milletvekilleri bazı önemli isimleri de yanlarına çekerek genişlemişlerdir. Ancak DP, bu milletvekillerinin bir kısmını ihraç etmiş, kalanlar da DP'den istifa etmiştir. Ayrılan milletvekilleri 20 Aralık 1955'te Hürriyet Partisi'ni kurmuşlardır. 6-7 Eylül olaylarında ortaya çıkan aşırı milliyetçi grupların yanı sıra komünist oluşumların varlığı, hatta olayların komünistlerle ilintili hale getirilmeye çalışılması Türkiye'nin yakın tarihinde ortaya çıkacak sağ-sol, milliyetçi, İslamcı kavgasının da aslında bir yönüyle alt yapısını hazırlamıştır. Bu olay Yassıada duruşmalarında da gündeme gelmiştir. Yüksek Soruşturma Kurulu sanık olarak; Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Fuat Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay (İstanbul Valisi), Alaaddin Eriş (İstanbul Emniyet Müdürü), Kemal Hadımlı (İzmir Valisi), Mehmet Ali Balın (Selanik Başkonsolosu), Mehmet Tekinalp (Selanik Başkonsolos Muavini), Hasan Uçar (Selanik Konsoloslugu Kavas) ve bomba attığı iddia edilen Oktay Engin'i (öğrenci) yargılamıştır.421 Bunlardan Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu 6'şar yıl, Kemal Hadımlı ise 4,5 yıl hapis cezasına çarptırılmış diğer sanıklar beraat etmiştir. Burada değinilmesi gereken nokta şudur: Yunan tezine göre, bombayı diplomatik çanta içinde Türkiye'den getiren kişi Selanik Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp'tir. Bombayı evin bahçesine atan kişi de Türk Başkonsolosluğunda kavas olarak çalışan Hasan Uçar'dır. Onun azmettirdiği kişi ise Selanik Hukuk Fakültesi 2. sınıf öğrencisi ve aynı zamanda Milli İstihbarat Teşkilatının bir elemanı olduğu iddia edilen Oktay Engin'dir. Yunan mahkemesi olaydan sonra Hasan Uçar ve Oktay Engin'i tutuklamıştır. Oktay Engin'e üç yıl altı ay, Hasan Uçar'a ise iki yıl hapis cezası

verilmiştir. Dokuz ay Selanik cezaevindeki hücrede yatan Oktay Engin, tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildikten sonra kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Engin, İstanbul'da hukuk eğitimine kaldığı yerden devam etmiş sonra kaymakam olmuştur. Çankaya ve Marmaris'te de bir yıl kaymakamlık yaptıktan sonra Kastamonu'nun bir ilçesine atanmış, aynı yıl Emniyet Genel Müdürü Hayrettin Nakipoğlu'nun (Nakipoğlu 6-7 Eylül olaylarının yaşandığı dönemde Beyoğlu Kaymakamıdır) isteği ile Emniyet'e geçmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü Siyasi İşler Şube Müdürü olmuştur. Oktay Engin bir röportajında bu durumu ve hızla yükselişini şöyle açıklamıştır: O zamanki sisteme göre Siyasi Şube Müdürlüğü benim için 15, 20 senelik bir terfiydi. Beşinci sınıf kaymakamım. Beni davet ettikleri kadro öyle. Böylece Emniyetçi oldum. 1967'den 71'e kadar dört sene Siyasi İşler Şube Müdürlüğü yaptım. 1971'de Güvenlik Dairesi Başkanı oldum. Yedi buçuk sene Güvenlik Dairesi Başkanlığı yaptım. Ondan sonra da siyasi işlerden sorumlu genel müdür yardımcısı oldum. 1980'e kadar. Ondan sonra kenara çekildim. Nihayet 1991'de bir kararname ile Nevşehir'e vali oldum. Sonuç olarak DP'yi içte ve dışta zor duruma düşüren 6-7 Eylül Olayları hala açıklanmaya muhtaç bölümleriyle yakın dönem siyasi tarihin karanlık noktalarından birisini teşkil etmektedir.

### **1950-1960 Arası Dönemde DP-Basın İlişkisi** **Cilt 1. S. 279**

Kıbrıs meselesinin hararetli bir biçimde dış politikanın gündemine oturduğu bir esnada meydana gelen 6-7 Eylül Hadiseleri dönemin basınında açık bir hükümet tertibi olarak ele alınmış; nitekim Yassıada duruşmalarında bu iddiayı Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı Altay Ömer Egesel de basını kaynak göstererek bolca işlemiştir. Basında kimi bakanlar hakkında dile getirilen yolsuzluk ve nüfuz suiistimali iddialarının yargıya taşınması, bir tartışmayı da gündeme getirmiştir. "İspat Hakkı" olarak adlandırılan bu tartışmalar, herhangi bir bakan hakkında bu tip suçlamaları kaleme alan gazeteciye, yaptığı bir iftira değil gerçek olduğu yönünde mahkemeye kanıt getirme hakkını tanımayan bir uygulamanın haksızlık olduğu kanaatine katılan on dokuz DP'li milletvekilinin partiden koparak Hürriyet Partisi'ni kurmalarıyla sonuçlanmıştır. Gazetecilerin basın kanununa getirilen kimi hükümler uyarınca tutuklanmaları da yine bu tarihlere aittir. Yazılan ve çizilenlerin önemli bir kısmı makul eleştiri sınırlarını aşan hakaretler içeren tarzda kaleme alınmıştır. 1957-1960, basının artık iyiden iyiye iktidar partisiyle köprüleri attığı dönemdir

### **Cilt 1, Sayfa 503-4**

*Talat Turhan*'ın açıklaması ise şöyledir:

Birincisi: ST 31-15 Gayrinizamî Kuvvetlere Karşı Harekât. Şimdi, o talimnameye baktığınız vakit, varsa o talimname hiçbir ülkede -bütün NATO ülkelerinde geçerli- ne demokrasi vardır ne demokratik hukuk devleti vardır ne insan haysiyet ve onuru vardır. Talimname bunu böyle yazıyor, Amerikan talimnamesi. Şu örgüt şeması, resmî talimname, resmî belge. Ne yaparmış bu? Adam öldürme, bombalama, silahlı soygunculuk, işkence, kötürüm hâle getirmek, adam kaçırma, misilleme, kundakçılık, sabotaj, propaganda, zorbalık, şantaj. Şimdi, devletin, 1965 yılında yürürlüğe konulmuş olan devletin resmî talimnamesinde "Bir örgüt bunları yapar." diyor. Bu örgütün başkanlığını yapmış olan adam, Sabri Yirmibeşoğlu, yazmış olduğu bir makalede "Bizim örgüt bunları yapar." diyor. Kaldı ki biliyorsunuz, 6-7 Eylül olaylarında bu örgütün parmağı olduğu ortaya çıktı, hatta kendileri ifade ettiler.

Sonuç olarak Darbeler Komisyonu Raporunun dikkatle incelenmesi 6-7 Eylül 1955 olayları, 1950 yılından sonra Türkiye Cumhuriyetinde Demokrasiyi ve İnsan Haklarını hasara uğratan ve işlevsiz kılan darbelerin ilk eylemidir. Gerçek failerin ve azınlık

toplumlarına karşı yapılan ciddi zararların neticelerinin araştırılması hukuki açıdan önemli bir gerekliliktir.

### **1964 Sürgün Olayı**

İstanbul Rum Toplumuna karşı yürütülen sistemli baskılar 1964-65 yıllarında kitlesel sınır dışı eylemleri ile devam etmiştir. İsmet İnönü başkanlığındaki dönemin hükümeti, Lozan antlaşmasına göre (Etabli stasünde) İstanbul'da yaşama hakkı olan 12.000 Yunanistan vatandaşı Rumları sözde zararlı faaliyetlerde bulunduğunu gerekçe göstererek, mülklerini bloke edip herşeylerine el konarak sert şartlar altında sınır dışı etmiştir. Bu sürgün neticesinde 90.000 olan İstanbul Rum nüfusu bir yıl süresinde 30.000'e düşmüştür. Bu kitlesel sınır dışı etme olayı Lozan Antlaşmasının en ciddi ihlalini teşkil etmektedir. Bu kitlesel sınır dışı olayı Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Hürriyetlerinin Korunması ve 1nci Protoklde içerilen bazı ek hakların garantisi olan 4 numaralı (Strasburg, 16.IX. 1963) Protokolün 4ncü maddesinin vahim ihlalidir.

### **4. 6-7 Eylül 1955 olayları hakkında bilimsel araştırmalar**

Şimdiye kadar olay üzerine yayınlanmış en önemli yayınlar ilişktedir:

- 1) On yıl süren bir çalışmadan sonra 2005 yılında yayınlanan Bizans dönemi tarihçisi Speros Vryonis'in The Mechanism of Catastrophe kitabı (İnglizce – 650 sayfa).
- 2) Avukat Hristoforos Hristidis'in olaylardan kısa zaman sonra yazdığı ve 2000 yılında Küçük Asya Araştırma Merkezi tarafından "Septemvriana" adlı kitabı. Kitap konu ile ilgili Yunan literatürünün en detaylı kitabını teşkil etmektedir.
- 3) Dilek Güven'nin "Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları" Doktora Tezi (Bohum Üniversitesi-2005), Tarih Vakfı Yayınları, 2005.
- 4) Fahri Çoker Arşivi (Tarih Vakfı 2005).
- 5) Yassıada Zabıtları – II – 6-7 Eylül Olayları Davası – Hazırlayan Emine Gürsoy Naskali.
- 6) 6-7 Eylül 1955 Olayları Tanıklar – Hatıralar. Derleyen Rifat Bali (2010).
- 7) İstanbullu Rumların Kristal Gecesi Anıları – Çukato yayınları (1995).

Türkiye'de 2005 yılından evvel tartışılması hemen hemen imkansız olan 6-7 Eylül 1955 Pogromu son 10 yıl süresince, akademik çevrelerde ve kamu ortamlarında yeterli derecede incelenmeye ve tartışılmaya başlamıştır. Bir çok araştırmacı yazar olayın nasıl geliştiğini araştırmış ve yayınlamıştır. Ayrıca çeşitli televizyon programlarında olayın gerçek yüzü ortaya çıkarılmıştır.

### **5. Sonuç ve Öneriler**

Şimdiye kadar yapılan incelenme, üstünden 60 yıl geçmesine rağmen, 6-7 Eylül 1955 olaylarının menfi neticeleri İstanbul Rum Toplumunu ve genellikle Türkiye’de demokrasisine ve insan haklarına menfi etkilerinin devam ettiği görülmektedir.

En önemli menfi netice İstanbul’un en kadim halkı olan Rum Toplumunun şu anda %98’inin vatanlarından uzak yaşamaya mecbur edilmesidir.

Adaletin temel amacının hakkın hakim olması ve failerin cezalandırılması olması kadar geçmişte yapılan haksızlıkların neticelerinin en yüksek mümkün olan mertebede düzeltilmesi prensibini kabul edersek, o zaman konuya bakış açısı yeni bir boyut kazanmaktadır.

Yurt dışında yaşamaya mecbur edilen İstanbul Rum Toplumunun dünya çapında birleştirici kurumu olan İstanbullu Rumların Evrensel Federasyonu olarak son 5 yıl zarfında billhasa Birleşmiş Milletler Genel Kurulunu 60/147 önerisini temel alan somut öneriler T.C. Hükümet makamlarına sunulmuştur. Bu rapora Ek olarak verilen önerilerin çözüme bağlanması İREF tarafından büyük önem taşımaktadır.

Tabii ki bu telafi düzeltmelerine ek olarak 6-7 Eylül 1955 olayı hakkında cevap verilmesi gereken ilişikteki sorular kaçınılmaz bir gerçektir.

a- Olayın T.C. Demokrasisinin ve İnsan Haklarının gelişmesine karşı yapılan ilk eylemin olduğunu ve 1950’den sonra Demokrasiye karşı yapılan darbeler zinciri olayları ile olan ilişkisinin tespiti. O devirde geçerli olan 1945 Anayasasının 71 ve 75 maddeleri vahim derecede ihlal edilmiş ve T.C. 1954 yılından beri taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1, 2, 8, 14, ..maddeleri vahim seviyede ihlal edilmiştir. Aynı Antlaşmanın ek Protokolünün 1nci maddesi (mülkiyetin korunması) kitlesel seviyede ihlal edilmiştir.

b. Olayın Kıbrıs ve T.C. dış ilişkileri ile gerçek anlamda bir ilişkisinin olmadığını tespiti.

c. Gerçek failerin kimlerin olabileceğinin incelenmesi.

d. T.C. vatandaşı olan Azınlık Toplumlarına yapılan zararın gerçek boyutunun tespiti.

## **6. Telafi Önerileri**

İREF’in bir kaç kere T.C.Hükümetine İadei İtibar başlığı altında sunduğu öneriler.

1964 yılı sürgününden 50 yıl sonra Rum nüfusunun çoğunluğu en çok Yunanistan olmak üzere birçok ülkede dağınık olarak yaşamaktadır. Toplumun erkek üyeleri zorunlu göçe mecbur edilip askere gidememe neticesinde, 1963-2003 yılları arasında, 40.000 kadar erkek İstanbul Rum T.C. vatandaşlığından iskat edilmiştir. Bunu ile birlikte, 2013 yılına kadar, 1963-1981 yılları arasında doğmuş olan çocukların anne tarafından vatandaşlık alamamları neticesinde, İstanbul dışında yaşamış toplumdaki vatandaşlık alma hakkı yasaklanmıştır. Bugünün yaşam standartlarına göre

zorunlu olarak başka uyruklara geçen Rumların ikinci ve üçüncü nesilleri resmi haklarını korumak için aldıkları uyrukla birlikte, asıl uyrukları olan Türk vatandaşlık hakkına da sahip olmalıdırlar. Sivil ve siyasi haklarının garanti altına alabilmeleri için T.C. vatandaşlık hakkını tekrar geri almaları ve korumaları gerekir. Bu günün şartlarında yasalar, kişilerin çifte vatandaşlık hakkına sahip olmalarına müsaade etmektedir.

Sonuç olarak en önemli sorunların arasında, Lozan Antlaşması kapsamında İstanbul'da veya dışında yaşayan İstanbul Rum Toplumunun sayısal varlığıdır. Bu sorunun çözümüne doğru adımlar atabilmek için ilk etapta, Azınlığın uğradığı haksızlıkların tedavisi yönünde , yurt dışında yaşayan Rumların, özellikle yeni nesillerinin T.C. vatandaşlığını alabilmeleri, vatanlarına geri dönmelerini sağlamak ve onlar için destekleme programları uygulamaktır.

Yahudi azınlık için, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, buna benzer bir program Federal Almanya tarafından uygulanmıştır . Almanya dahilinde 1945 yılında sıfır varlığı olan Yahudi azınlığın sayısı şimdi 150.000 kişidir (savaştan önce 600.000 kişi idi ). Bu sorumluluğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti yüklenmelidir.

Ancak 1965-2005 kırk sene kadar Toplumun büyük kısmının küskün olma sebebinden ikinci ve üçüncü neslin önemli bir kısmı İstanbul ile ilişkileri büyük derecede zayıflamıştır.

Toplumun büyük kısmının yüksek eğitim kalitesi, ticarete ve üretimde kabiliyetleri göçten bir kaç yıl içinde yeni yaşam koşullarına adapte olmalarına rağmen yukarıda 1.2 de açıklanan kimlik sorunları Toplumun büyük kısmını meşgul etmektedir. Ancak Toplumun %20 kadar bir kısmı, bilhassa Yunanistan'da son 5 yıl yaşanan ekonomik kriz neticesinde, İstanbul'dan kopuş yararları 40-50 sene menfi tesirler yaratmaktadır. İREF 2013 yılından başlayarak yürüttüğü sosyal dayanışma programının gösterdiği gerçek şudurki göçe mecbur edilen nüfusun ciddi bir kısmı (10.000) 50 sene geçmesine rağmen ekonomik açıdan toparlanamışlardır.

-Yürürlükte olan tahditli tedbirler: Sürgün sonuçlarının tedavi edilmemesi :

Yetkililerin, gelecekte insan haklarına ve dolayısıyla azınlık haklarına mutlak saygılı olacağı yönündeki bildirim ve beyanları, eğer geçmişte Türkiye'de yaşayan Rum azınlığa uygulanan kitlesel haksızlıkları gidermek gibi önemli pratik önlemler içermiyorsa bunlar boş sözlerden öte bir şey ifade etmediği bir gerçektir.

Birleşmiş Milletler, Genel Kurulu ile yirmi yıl süren bir çalışma neticesinde 2006 yılında, 60/147 sayılı Önergiyi onaylamıştır. Bu bildiri metni okunduğunda bir ölçüde gerek uyumu ve gerek uygulamasının tamamen Türkiye'de yaşayan Rum azınlık için yazılmış olduğu izlenimini bırakır.

Bugün Türkiye'yi 2003 yılından bu yana yöneten mevcut hükümet bu adaletsizliklerin ve haksızlıkların tedavisi doğrultusunda sınırlı ölçüde adımlar atmıştır. Yapılanların değerini azaltmadan şunu da ifade etmek gerekir: eğer Devletin siyasi ve yönetim öğeleri herhangi bir azınlığı her daim bir sorun ve dışardan bir dayatma sebebi görmek geleniğinden tamamen vaz geçmese, gerçek anlamda demokrasinin var olduğu söylenemez.



Günümüzde, Azınlık mensuplarının sivil hakları ile ilgili "Gizli kararname" gibi ayrımcılık pratikleri uygulanır olmasa da, özellikle özel mülkiyet konularında hukuki yolların derinlemesine uygulanması ve adaletin çok gecikmeli olarak tecelli etmesi görülür.

Cemaat Vakıf Hakları düzeyinde, vakıf mülkiyetlerine keyfi el konulan azınlık vakıflarının geri verilmesi hususunda atılan adımlar çok sınırlıdır. Türkiye Devletinin kendi yasalarını cesur kararlar alarak özgün bir şekilde uygulaması gerekir.

Yurt dışında yaşayan İstanbullu Rumlarını birleştiren bir kurum olan Evrensel Federasyon (İREF) 2012 yılının Eylül ayında geçmişte yaşanan haksızlıkların giderilmesi yönünde somut bir plan hazırlayıp sunmuştur.

Türkiye Hükümeti'nin bu konulardaki tutumu çok sınırlı ve yavaş olduğu görülmektedir. İREF in önerilerinin ivedilikle incelenmesi gerekmektedir. Türkiye'nin son dönemde, makul olmayan, adalet ve uluslararası hukuk süreçlerinden uzak olan "Mütekabiliyet" ilkesine yine çağırıda bulunması insan haklarına saygının gerilemesi anlamına gelmektedir. Bir devletin diğer devletlerle olan ilişkilerinden sonuçlar elde etmesi doğrultusunda, kendi vatandaşlarını rehine olarak kullanması kabul edilemez.

### **İstanbul ve Gökçeada da Rum Eğitime Destek**

İstanbul Rum okullarına 2003 yılına kadar dayatılan şartlar ve bu dayatmalar sayesinde meydana gelen sorunlara tüm devlet kurumlarının elbirliği ile çalışarak aşamalı olarak çözümler üretmesi gerekir. Halen var olan sorunların giderilmesi gerekmektedir. En temel sorun Azınlık Okullarının Milli Eğitim sistemi kapsamında Özel Okul olarak tanınmasıdır. Eğitimde bir çok yaşanan sorunların kaynağı budur.

### **Cemaatin İstanbul Vakıfları ve Kurumlarında Kanunların İktidarı ve Demokratik prensiplerin uygulanması**

Azınlık vakıflarında, hayır kurumlarında 2004 yılından itibaren seçimlere müsadde edilmesi Rum azınlığının yararına etkin bir destek sağlamıştır. Bu duruma, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından müsamaha gösterilen, 1991 yılından beri seçim yapmamakta direten atanmış bir yönetim kuruluna sahip Balıklı Rum Vakfı, Kumkapı-Langa Kilise Vakıfları ve Büyükkada Yetimhane Vakfı bir istisna teşkil etmektedir.

Ekümenik Patrikhane başta olmak üzere, Müslüman olmayan azınlıkların yasal temsiline tanınmaması sorunu da temel sorunların başında gelir. 1971 yılından beri temel Din özgürlükleri prensiplerine karşı tedarisatı yasaklanan Heybeliada Ruhban Okulu konusu en önemli çözümü beklenen sorundur.

Azınlık vakıfları için, mevcut ve Anayasa'ya karşı seçim yönetmenliğinin, yenisinin hazırlanmadan 3 sene evvel, yürürlükten kaldırılması çok olumsuz bir gelişmedir.

### **İstanbul'daki Rum Kültür ve geleneğinin korunması ve devamı**

Uluslararası düzeyde etkili ve çok yönlü bir kültür olan İstanbul'un Rum evrensel kültürünün korunması ve devamı insanlık medeniyetine karşı bir görevdir. Bu görev

İstanbulun içinde ve dışında faaliyet gösteren derneklere ve kurumlara düşmekte olup aynı zamanda T.C. tarafından da desteklenmelidir. Türkiye'deki genç nesillerin konu ile ilgili bilgilendirilmesi şarttır. Ayrıca konu ile ilgili akademik araştırmaların ve çalışmaların geliştirmesi de gündeme dahil edilmelidir. Ders kitaplarının azınlıklara karşı önyargılardan arındırılmasının devamı çok önemlidir.

Bütün bu yukarıda arz edilen sorunların çözüm yolunu alması, T.C. nin üyesi olduğu Avrupa Konseyinin Milli Azınlıkların Korunması Antlaşmasını onaylaması ile mümkün olacaktır.

### **Toplumun geçmişte uğramış olduğu İnsan Hakların ihlallerin neticelerinin düzeltimi ve telâfisi.**

İREF'in son 3 yıl zarfında T.C. makamlarına sunmuş olduğu önerilerin özeti ilişiktir:

#### **1) Vatandaşlıkların geri verilmesi ve gelecek kuşaklara bu hakkın tanınması.**

Rum azınlık nüfusunu azaltmak amacı ile 1960-1990 döneminde kitlesel vatandaşlıktan iskat edilme politikası uygulanmıştır. Bu konuda son yıllarda olumlu gelişmeler olmuş ancak halen pürüzlü sorunları yaşanmaktadır. Örnek olarak 22 Mayıs 1964 – 17 Şubat 1981 tarihleri arasında anne tarafından vatandaşlık alma hakkı kısıtlanmalar ile karşılaşmaktadır. Anayasa Mahkemesinin iki kere olumlu karar almasına rağmen, bazı Konsolosluklar müracaat edenlere bu idari karar ile engeller çıkarmaktadır. Aynı konu kapsamında izin alarak, vatandaşlıktan çıkan fertlere çocuk ve torunlarına tanınan mavi kart uygulanmasında, ilgili kanunda böyle bir istisna olmamasına rağmen, Yunanistan vatandaşlığını alanlar yararlanamamaktadır. Yurta dönüş şartlarının oluşturmamasında mavi kart uygulaması çok önemli olduğundan konu büyük önem taşımaktadır.

#### **2) Genç nesillere yönelik destek ve uyum programlarının tanımlanıp acilen uygulanması.**

Amaç, yurt dışında veya içinde yaşayan İstanbullu Rumların genç nesillerine yönelik bir destek programının tanımlanarak uygulanmasıdır. Konu son dönemde Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile görüşülmüş ve hatta pilot bir proje dahi uygulanmıştır. Halihazırda İstanbul'da yaşayan Rum ve yurt dışında yaşayan İstanbullu Rum kökenli cemaatin genç üniversite mezunlarına yönelik bir küçük şirket kurma programının hazırlanması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda Türkiye'de uygulanan KOSGEB modeline dayanan bir geliştirme programının formüle edilmesi ve uygulanması Rum cemaatinin genç nesiller kazanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Şu anda bir çok ülkelere dağılan İstanbullu Rum bilim adamlarının, bir çok bilim dalında, önemli katkıları vardır. Müsait bir ortamda bu bilim potansiyelinin kalıcı olarak İstanbul'a dönemese bile, şu anda öğrenci olmaması sebebinden boş olan, bir veya iki Rum okulu binalarında bilimsel araştırma kurumlarının kurulmasına ve gelişmesine büyük katkıları olabilir. Önerilen araştırma merkezlerinin aktivite konuları örnek olarak şunlar olabilir

- Biyomedikal mühendislik.

- Eğitime destek teknolojisi.
- Sanat eserlerini koruma teknolojileri.

Bu araştırma-geliştirme kurumlarının kurulması T.C. Hükümeti ile İstanbullu Rum uzmanların işbirliğini gerektirmektedir.

### **3) Şahsi mülkiyet haklarının düzeltilmesi ve bu hakların korunma tedbirlerinin alınması.**

1963 – 1990 yılları arasında İstanbul'dan bir panik atmosferi içinde ayrılamaya mecbur edilen İstanbullu Rumlar birçok kez mal ve mülklerini geride bırakarak vatanlarını terk etmeye mecbur kalmışlardır. Bu durumun telafisi için Devlet tarafından desteklenen bir rehberlik ve danışmanlık servisinin kurulmasının gerekli buluyoruz. Konu hakkında kamu başdenetçiliği kurumu ile uzun yazışmalar olmuştur.

### **4) Cemaat Vakıflarında seçim yönetmenliğinin iptalinin devamı.**

Konu çok ciddi boyutta olup, geçmişte büyük sıkıntılara yol açan uygulamaların yeniden başlamasını hatırlatmaktadır. Açıkça T.C. Anayasasına karşı olan bu uygulamalar A.B. sürecine ciddi zarar verebileceğini söylemeyi gerekli buluyoruz. Bu iptalin arkasında bulunan Cemaat Vakfı seçilmemiş yöneticelerin kanunların üstünde tutumlarının merci makamlar tarafından tolerans ile karşılanması bize menfi düşünceler yaratmaktadır. İptal edilen yönetmenliğin veya Cemaat Vakıflarının önerilerini içeren yeni bir yönetmenliğin yürülüğe acilen çıkarılmasını ve uygulamaya girmesinin gerekliliğini tekrarlıyoruz.

5) **Tarihi İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti'nin** (1862-1923) çok zengin ve 1925'de Ankara'ya taşınan kitapları ve arşivinin İstanbul'a geri getirilerek şu anda okul olarak işlemeyen bir okulda barındırılması ve bu okulun bir araştırma merkezi olarak hizmete açılması. Bu konu hakkında Dışişleri Bakanlığına detaylı önerimiz ve veriler gönderilmiştir.